

Tanalman galan İnönü

Category: Kitapcy,Taryhy şahslar

написано kitapcy | 24 января, 2025

Tanalman galan İnönü GÖLGEDE KALMIŞ BİR PORTRE: BILINMEMEYEN İNÖNÜ

Yine bir seçim... Yine Erdoğan, İnönü düşmanlığı yapıyor: "Bakınız, aradık sorduk, diktatörü bulduk. Ey CHP senin içinde. Kim? İnönü." AKP'liiler İnönü'yü "faşist" gösteren afişler asıyor.

Erdoğan'ı hiç önemsemiyorum. O pankartı asan AKP'li gençler İnönü'yü tanıyor mu? Onlara İnönü'yü hiç anlatmadık. Hayır, Kurtuluş Savaşı kahramanlığından bahsetmeyeceğim. İnsan İnönü'yü, devlet adamı İnönü'yü yazacağım. Gölgede kalmış bir kahramanın hikayesini yazacağım..

• Öğrenme meraklısı...

Cumhurbaşkanlığı döneminde fizik ve kimyaya merak sarıyor; fizik öğretmeni Prof. Hayri Dener ve kimya öğretmeni Prof. Avni Refik Bekman'dan ders alıyor. Çankaya Köşkü'ndeki bir odayı laboratuvar haline getiriyor; Prof. Berkman'ın gözetiminde kimya deneyleri yapıyor. Nobel ödüllü Prof. Heisenberg'in fizik seminerine katılıyor.

Sonra motora merak sarıyor; önce şoföründen sonra mühendis general İhsan Aksoley'den öğreniyor. Hiç bitmiyor merakı; yeni gelişen piller hakkında da, hidrojen bombası hakkında da bilgi topluyor.

Fransızca biliyor. İngilizce ders alıyor.

Genellikle İngilizce kitap okuyor. Goethe ve Gogol'a bayılıyor.

Felsefe terimlerini öğrenmeye çalışıyor.

Sanat sergilerine gidiyor; eleştirilerini kendi özel defterine not ediyor.

Mevhibe Hanım'a 13 Nisan 1916'da evlendiğinde düğün hediyesi olarak piyano alıyor.

50 yaşında viyolonsel çalmak istiyor. İlk dersini, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın viyolonsel sanatçılarından Edip Tezer'den alıyor. İkinci öğretmeni ise Hitler Almanya'sından kaçan ve Türkiye'de viyolonsel ekolünün temelini atan David Zirkin oluyor.

Sevdiği opera Aida.

Safiye Ayla'yı da dinlemekten hoşlanıyor.

Sinemaya ve tiyatroya gidiyor.

Maskeli baloya bile katılıyor...

"Seçimi neden kaybettik"

Ailesine çok düşkün. Anne babası ve akrabalarıyla iftar yapmayı seviyor.

Oruç tutuyor. Sıcak yaz aylarında herkes oruç tutmakta zorlanırken, "kuş gibi geçiyor" sözünü kullanıyor. Gençliğinde 5 vakit namaz kılıyor.

Her dini bayram ve cumhuriyet bayramında CHP'ye gidiyor, partililerle ve halkla bayramlaşıyor.

Malatya'ya her uğradığında mutlaka babasının mezarını ziyaret ediyor.

Mustafa Kemal'den "Gazi" ya da "Paşa"; 1934'ten sonra ise "Atatürk" diye bahsediyor.

Halide Edip'i "komutanları birbirine düşürüyor" diye pek sevmiyor.

Kazım Karabekir gibi yakın dostlarının ölümünde içinin çok yandığını yazıyor; cenazelerine mutlaka katılıyor.

Sevdiklerine "terbiyeli adam" sevmediklerine "fena adam" diyor.

Muhalefette iken hep polis takibine alınıyor; yetmiyor Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın kahramanı Uşak'ta, İstanbul'da polis gözetiminde saldırıya uğruyor; yaralanıyor ama ağzından bir

tek kötü söz çıkmıyor.

Adnan Menderes'in idamını durdurabilmek için Berrin Menderes ile Polatkan'ın kardeşleriyle görüşüyor; birlikte hareket ediyorlar ama kurtaramıyorlar. Denizler'i de darağacından alamıyor. Kahroluyor.

Siyasette düşmanlığa karşı; siyasi nezakete önem veriyor. Yıllar sonra cezaevinden çıkan Celal Bayar'ı ziyarete gidiyor: "28 Haziran 1969. Celal Bey'in evindeyiz. Hanım, Özden, ben, Ali İhsan (Gögüş). Onlar Celal Bey, Nilüfer Hanım, Turhan Dilligil. 1 saat kaldık. İyi konuştuk. Ayrılırken odada onun teşebbüsü ile öpüştük. Resmi ziyaret faslı bitti. Bundan sonra normal münasebet devri başladı dedik. Memnun ayrıldım."

14 Mayıs 1950 seçimini kaybedince oğlu Erdal'a yazdığı mektupta şöyle diyor:

"Niçin kaybettik? İnsaflı, insafsız bin bir sebebi var. Fakat en başta geleni değişiklik arzusudur. Bu da milletin hem masum, hem tabii bir arzularıdır." (22 Mayıs 1950)

Hitler'den hoşlanmıyor; Stalin'e mesafeli. İngilizler'e yakın.

• Ne Burak ne de Bilal

Her fırsatta Anadolu'yu dolaşıyor; sorunları özel defterine not alıyor.

Ülke sorunları nedeniyle uyuyamıyor.

Ülkesinin harcadığı bir kuruşu bile defterine yazıyor. En büyük kâbusu bütçenin denkleşmemesi!

Yağmur yağdığında topraktaki ürünler için bayram ediyor.

Gazi madalyasını kaybedince çok üzülüyor; bulunca çok seviniyor.

Halkevleri'ne büyük önem veriyor; Köy Enstitüleri'ni sık ziyaret ediyor. Kızların okula gitmesi için uğraş veriyor. Orta öğrenim projesini okuyor; müfredatla ilgili toplantılara katılıyor. Dahi çocukları ortaya çıkarmaya çabalıyor.

Çocuklarını devlet okulunda okutuyor; onlarla Cebir dersi çalışıyor. Ders notlarını özel defterine yazıyor. "Ömer'in imtihanı başladı... Ömer'in kimya imtihanı iyi... Ömer'in analitikten imtihanı iyi geçmedi, üzüldük..."

Oğlu Erdal'ın okul saatlerini yazıyor; "8.30 gelme saati... 11.40 öğle paydos saati... 13.40 öğleden sonra gelme... 15.10 paydos... "

Ömer İTÜ'de, Erdal ODTÜ'de öğretim üyesi oluyor.

Mevhibe Hanım ile pastahaneye gitmekten keyif alıyor.

Evlilik yıldönümlerinde eşiyle baş başa yemek yemeye özen gösteriyor. Eşinin doğum günü 22 Eylül'ü unutmuyor. Çocuklarının evlilik ve doğum günlerini birlikte kutlamaktan keyif alıyor. Hediye vermeyi seviyor. Yabancı konuklardan hediye olarak sadece kitap kabul ediyor.

Eşiyle bezik; arkadaşlarıyla briç; ve oğullarıyla bilardo oynamaktan hoşlanıyor.

Babasının küçük yaşta öğrettiği satranca tutkun. Almanya'da çıkan satranç dergisine abone. Satrançta en büyük rakibi Başbakan Şükrü Saraçoğlu... II. Dünya Savaşı gecelerinde sürekli oynayıp gelişmeleri takip ediyorlar. Kimbilir belki de bu strateji oyunu sayesinde Türkiye'yi İkinci Dünya Savaşı'na sokmama başarısı gösteriyorlar.

ABD'nin dış politika konularına ağırlık veren ünlü Foreign Affairs adlı strateji dergisini okuyor.

• Votka seviyor

İçki içiyor. Ama dayanıksız; not defterine şöyle yazıyor: "Gece çok içtim bozuldum." Votka seviyor.

Tenis oynuyor.

Atlara özel merakı var; her fırsatta biniyor; at yarışlarına gidiyor.

Yüzmeyi (deniz banyosu diyor) her yaz yapıyor.

Futbol maçı seyrediyor; yorumda bulunuyor.

Golf kulübüne gidiyor.

Sağlığına çok dikkat etmesine rağmen genellikle hastalanıyor.

Kilo almamak için hep rejim yapıyor. Tartılıyor; 70-75 kilo aralığında. Yaşamının son döneminde 58 kiloya kadar düşüyor. İstese de artık kilo alamıyor.

Sık sık kan tahlileri yaptırıyor. Aldığı ilaçları defterine yazıyor; Sedo-corodil, Cardiographie, Ürodonal, İnsülin,

Glucophyline, Neo antergan...

Kolesterol 212 ile 294 arasında değişiyor; 1965 yılında 322'ye çıkıyor. şekerini, tansiyonunu hep defterine not ediyor.

60 yaşında sağlık için düzenli yürüyüşe başlıyor.

7 Ağustos 1929'da sigarayı bırakıyor. Fakat her seferinde tekrar başlıyor; tekrar bırakıyor, tekrar başlıyor.

1928'den sonra Alfabe Devrimi'ne uyarak notlarını Latin harfleriyle yazıyor.

İřte...

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e aydınlanmanın ortaya çıkardığı bir devlet adamı portresi...

Vasatlığı, değersizliği, kalitesizliği yüceltiyorsanız; ağalara, şeyhlere, köleliğe boyun eğiyorsanız, bilime değil hurafeye inanıyorsanız; yani zihinsel bir çürüme yaşıyorsanız; İsmet İnönü'yü anlamamanız normal be kardeşim.

• Bu da İnönü'nün çıkını

İsmet İnönü, 1919-1973 yılları arasında parasal hesaplarını özel defterine yazıyor.

"14 Ocak 1919, Bu gece babamda idim. Batum işinden ziyan etmişler. Bin lira kadar. Pek üzgündü."

"15 Nisan 1919, Babam ile şehzadebaşı'ndaki dükkanları gördüm. Bankaya gittim. Mevhibe'nin parasını saydım. (535 lira 90 kuruş.) Benim param binyüz lira.

"22 Mayıs 1919, (Kardeřim) Hayri'ye elbiselik aldık. 12 çorap aldık. Valideye elli lira verdim.

Başbakanlığı döneminde bile değişmiyor ailesinin masraflarını defterine yazıyor:

"3 Eylül 1927; 200 elbise, 170 oto, 50 Abdurrahman, 250 Fikret'e verildi, 150 bilet, 350 Hayri'nin mektebi için Hüseyin Bey'e, 65 yeni sayyat, 150 Fikret'e, 20 Komisere, 5 hizmetliye, 5 İrfan'a, 10 Hüsamettin'e, 15 Hatçe'ye, 25 Seniha'ya, 20 Hayri'ye, 50 anneme."

İsrafa çok karşı; özel defterine; "kadınların israfı her şeyde var" diye sitem ediyor.

"10 Temmuz 1929, Gece hanımın hiddeti. Hanıma ev masrafı

olarak 1.550 lira teslim ettim.”

Yıl 1949. İsmet İnönü Cumhurbaşkanı...

Erdal İnönü Amerika’dan gönderdiği mektubunda, annesine iki kürk beğendiğini; birinin fiyatının 1000 dolar diğerinin ise 600 dolar olduğunu yazıyor.

27 Şubat 1949 tarihli mektubunda İsmet İnönü oğluna şu yanıtı veriyor:

“Kürk hikayesini okudum. Olacak şey değil. 0 kadar doları bulamayız. Hemen sözünü geri al. Senin bu kadarcık ihtiyat paran için üç senedir uğraşıyoruz. Hulasa olacak iş değil.”

Evinde kullandığı sobanın siparişini kendi veren bir devlet adamı.

Ev tamirinin giderini bile defterine not eden bir parti lideri:

“25 Eylül 1959, 150 usta: 6 gün duvarcı+25, 60 sıvacı: 3 gün+20, 125 amele: 17 gün+12.5 ve 87.5 tenekeci: 3 gün. Toplam: 422.5”

Borçlanmayı hiç sevmiyor:

“25 Temmuz 1955, Avni Doğan’a 50 lira verdim. Eski borcu olduğunu söylemiş.”

“25 Ekim 1929, Borçlarım: 900 duvardan bulgura, 335 Nazmi’ye, 1.600 kok,

250 tahmini odun-kömür, 200 dişçi.”

“31 Temmuz 1966, Sabahattin’in aylığını verdim. Aylığı 500 lira. Temmuz 12’de gelmiş. 307 hesap ettik. 150 borç vermiştik. 157 borcu verdim. (200 lira verdim, masrafın oldu dedim.)” Şu zarıflığa bakar mısınız, fazla verdiği parayı bile yazarken parantez içinde belirtiyor, ayıp olmasın diye!

Borcu gibi alacağı konusunda da titiz olduğu görülüyor:

“Os.Bank. Erdal kömür ve borç 1700, Ziraat aylık: 1.500, İş Bankası borç sigorta 950, Emekli bono 600, Osm. Ömer’e havale doğum borcu: 1.000”

Hırsız bürokratları defterine kaydediyor: “Torbalı Kaymakamı hırsız. Beyazıt Valisi hırsız. Defterdar da hırsız. Mersin Valisi hırsız...”

Bir kuruşun hesabını soruyor. Vergisini hiç aksatmıyor. Hatta oğluna borç veriyor:

“30 Haziran 1961, İş Bankası Cebeci Şubesi 1360 Erdal’a vergi için.”

Erdal İnönü’nün evlilik gideri bakın İsmet İnönü’nün defterinde nasıl yer alıyor:

“6 Ekim 1957. Hesap hılasası:

7.000 Nişan yüzükleri, 23.500 yüz görümlüğü, 12.500 küpe, 2.250 nikah şekeri, 20.000 düğün, 2.200 gömlekler, 750 fotoğraf ve saire

Toplam: 68.200.

10.000 evvelce verdim, kaldı 58.200.

13.500 nakit borç, oldu 71.700.

38.700 mahsup, 33.000 kalan, 300 Hanım, 1000 Ömer için 38.700.

40.000 çek.”

Anlaşılan düğün giderleri İnönü’nün bütçesini zorluyor. Çünkü...

“2 Eylül 1954: Emekli aylık: 5.227; 3 Aylık 15.681; Damga pulu: 62.72

Toplam: 15.618.28”

Uzatmaya gerek yok; iki hafta önce Erdoğan’ın 20 yıllık çıkını yazdım. Sonra telefon tapeleri ortaya döküldü.

İnönü ve Erdoğan’ı karşılaştırın bakalım!

Sözün bittiği yer tam burası değil mi?

• Damat üzüntüsü torun sevinci

İsmet İnönü’nün damadı gazeteci Metin Toker Akis dergisinde yazdıklarından dolayı DP döneminde hapse atıldı. CHP lideri İsmet İnönü, damadını ziyaret için Ulucanlar Cezaevi’ne gitti. Görüştürmediler. Bir not yazıp damadına gönderdi:

“Tarih 11.2.1957

Metin evladım,

Görmek için geldim. Göremedim. Yarın gene gelirim. Acele ihtiyacın neyedir? Nasılsın? Metanetine güvenirim şerefli evladım. İ.İnönü.”

Bu pusulanın ardına Metin Toker şöyle yazdı:

“En ufak bir üzüntüm yok. Üzülürüm, benim için üzülseniz. Burada iyi bir koğuşa verdiler. Şinasi ile beraberim. Özden

size emanet. İnanın ki rahatım da yerinde. Bir tek ricam var: kimseye benimle alakalı bir kelime konuşmayın ve ne olur; ne baskı yapın ne baskı kabul edin. Ellerinizden öperim. Metin.”

23 gün sonra...

Eşi cezaevinde iken Özden Toker erken doğum yapıyor; Gülsün (Toker) Bilgehan dünyaya geliyor!

Dedesı defterine not alıyor:

“25.2.1957, Pazartesi saat 4.50

Kilo 3 boy 50 santim.

Doğum evi Zekai Tahir.”

Bir tek cümle kin, intikam yok defterde...

Tek yazdığı kızı Özden ile birlikte damadını sık sık ziyarete gittiği.

Adalet için şunu diyecektir:

Tarih: 22 Ocak 1957

“Adalet siyaset karışmaması için çalıştım. İnkılapların en şiddetli devirlerinde dahi karışmadık. Eski hakimlerin kanaati: Saltanat devri dahil hakimlere bu günkü tesir hiçbir devirde görülmemiştir.”

İsmet Paşa bir de bu günleri görseydi; ne derdi acaba?

Eminim ki, “boyun eğmeyin” derdi!..

Soner YALÇIN.

«SÖZCÜ» gazetesı, 09.03.2014. Taryhy şahslar